

รายงานผลโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การยกระดับการดูแลผู้สูงอายุ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน”

วันอังคารที่ 31 มีนาคม 2569 เวลา 09.00 – 12.00 น.

ณ ห้องประชุมโปิยเขียน 705 ทรัพย์เจริญสุข ชั้น 7 กรมกิจการผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร
และผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ Zoom Meeting

1. ผู้เข้าร่วมโครงการ

ผู้บริหารและบุคลากรในสังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ จำนวนทั้งสิ้น 108 คน ประกอบด้วย

1.1 หน่วยงานส่วนกลาง จำนวน 40 คน เข้าร่วม ณ ห้องประชุมฯ ได้แก่

คณะผู้บริหาร

1) นายโชคชัย วิเชียรชัยยะ	อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ
2) นางวรรณภา สุขคง	รองอธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ
3) นางวาสนา ทองจันทร์	รองอธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ
4) นางสาวกอบกุล กวังชวน	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านผู้สูงอายุ

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน

5) นางสาวสุชาดา อดทน	ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน
6) นางสาวสายวรินทร์ ปิตยานนท์	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
7) นางสาวชยาภรณ์ ท่าตะเคียน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
8) นางสาวปองจิต ทับเที่ยง	นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ
9) นางสาวธาริณี ขาวสะอาด	นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ
10) นางสาวธัญทิพย์ มีประเสริฐ	เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านวิชาการ

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

11) นางสาวอัญชลี จิตรเสนาะ	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ
12) นายวิรัชศักดิ์ แจ่มกระจ่าง	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
13) นางสาวจุฑารัตน์ มณีฉาย	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
14) นางสาวธาริตรี เคียนทอง	นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

15) นางพัชรมณฑิ ปิติปัญญากุล	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ
16) นางสาวชนภัทร พ่วงเกตุรา	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
17) นางสาวพัฒนาวดี ธรรมรัตน์พฤษ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
18) นางสาวบัณฑิตา พรรณขาม	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
19) นางสาวสุธิดา สิงห์สุด	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

สำนักงานเลขานุการกรม

20) นางตะติยา ไกรศรีศรี	เลขานุการกรม
21) นางสาวจิราภรณ์ รุ่งเรือง	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

10) นางสาวอรอนงค์ ธาณีบุตร	พี่เลี้ยง
11) นางสาวสร้อย ขำคำ	พี่เลี้ยง
12) นายปรีดา โทอิน	คนงาน
13) ว่าที่ ร.ต.ปริญญา ขวากุดแช่	คนงาน

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจังหวัดปทุมธานี

14) นายพิรพล สอนไข	ผู้อำนวยการ ศพส. จังหวัดปทุมธานี
15) นางสาวอริภา คมศิลป์เจริญ	นักพัฒนาสังคม
16) นางสาวอุมา สีสี	นักพัฒนาสังคม

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุวาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

17) นางสาวผิงพันธ์ เผ่าจินดา	ผู้อำนวยการ ศพส. วาสนะเวศม์
18) นางสาวจันทวรรณ ยิ้มทรัพย์	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน
19) นางสาวณัฐกานต์ มงคลทรง	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
20) นายฉลองชัย วาชาญ	พนักงานการเงินและบัญชี ส.3
21) นางสาวนิตยา รอดพันทุกซ์	พนักงานช่วยการพยาบาล
22) นางสาวบุญผา เขียนรูปครุฑ	แม่บ้าน

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี

23) นางสาวอรอุมา อินทฉาย	ผู้อำนวยการ ศพส. บ้านบางละมุง
24) นางวรรณปิณี อิมพิชัย	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
25) นางดวงพร จันทร์เต็มดวง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
26) นางสาวมาลัย ศิลปธรรม	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน
27) นางสาวสุรีย์พร มธุรส	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
28) นางสาวชลธิชา เขียวสนิท	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
29) นางบุศรา เรืองศักดิ์	ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ช.3
30) นางสาวเบญจวรรณ ภู่อุทธิ	นักพัฒนาสังคม
31) นางสาวจันทิมา เจริญไช	พนักงานช่วยการพยาบาล
32) นางสาวกรกันยา งามวิลัย	พนักงานช่วยการพยาบาล
33) นางสาวภัคจีรา สอนพันธ์	ช่วยปฏิบัติงานการเงินและบัญชี
34) นางสาววาสนา ชันธวัช	พี่เลี้ยง
35) นางสาวพิมพ์ใจ บุญพวง	พี่เลี้ยง
36) นางสาวสรินณา เขียนดี	พี่เลี้ยง
37) นางสาวเบญจมาศ ทัพส่วย	พี่เลี้ยง

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่

38) นางสาวอภิรชญา ชัยติกุล	ผู้อำนวยการ ศพส. บ้านธรรมปกรณ์

65) นางสาวจิรนนท์ เขาโคกกรวด	เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานธุรการและงานบริการ
66) นางสาวชลลดา อนันต์	เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานด้านวิชาการและแผน
67) นางสาวธัญชนก จันทร์สวัสดิ์โคกสูง	เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานบริการ
68) นายสมพงษ์ ปากานนท์	เจ้าหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานซ่อมบำรุงและดูแลอาคารสถานที่

2. สารสำคัญ

2.1 พิธีเปิดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การยกระดับการดูแลผู้สูงอายุ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน” โดย นายโชคชัย วิเชียรชัยยะ อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นประธานในพิธีเปิด พร้อมให้อิโวาทผ่านการบรรยายพิเศษ “ปรับบทบาทภารกิจ ผส. จากการสงเคราะห์สู่การคุ้มครองสิทธิ” โดยเน้นย้ำให้บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุปรับกระบวนการทัศน์อันเป็นพื้นฐานในการทำงานตามภารกิจ จากแนวคิด “การสงเคราะห์” (Welfare-based) ที่เน้นการช่วยเหลือเป็นครั้งคราว ไปสู่ “การทำงานบนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน” (Rights-based Approach) ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่พึงปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด

ทั้งนี้ กล่าวรายงานและชี้แจงวัตถุประสงค์ โดย นายนิติเวท มีสงฆ์ หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบบริหาร

2.2 การบรรยายให้ความรู้ หัวข้อ “สิทธิผู้สูงอายุ...ไม่ใช่แค่เรื่องสงสาร” โดย นางสาวกอบกุล กวังชวน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านผู้สูงอายุ

2.2.1 หัวใจสิทธิมนุษยชน 5 ประการของสหประชาชาติ

หลักการสหประชาชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ (UN Principles for Older Persons) ประกอบด้วยหัวใจสำคัญ 5 ประการในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ ได้แก่

(1) **การมีอิสระ (Independence)** ผู้สูงอายุมีสิทธิ “เลือกเองได้ เข้าถึงได้” ในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐาน มีสิทธิในการเลือกและตัดสินใจด้วยตนเองว่าต้องการใช้ชีวิตอย่างไร トラบที่ยังมีสติสัมปชัญญะครบถ้วน

(2) **การมีส่วนร่วม (Participation)** ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ “ยังมีคุณค่า สังคมต้องการ” โดยมีสิทธิในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายที่กระทบต่อชีวิตตนเอง การแบ่งปันความรู้และทักษะให้คนรุ่นหลัง และการรวมกลุ่มเป็นอาสาสมัครหรือองค์กรผู้สูงอายุเพื่อขับเคลื่อนสังคม

(3) **การได้รับการดูแล (Care)** ผู้สูงอายุพึงได้รับการดูแลที่ “อบอุ่น ปลอดภัย ได้มาตรฐาน” จากครอบครัวและชุมชน รวมถึงการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสม เพื่อคงไว้ซึ่งสภาวะทางกาย จิตใจ และอารมณ์ที่ดีที่สุด โดยคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและศักดิ์ศรี

(4) **การมีความพึงพอใจในตนเอง (Self-fulfilment)** ผู้สูงอายุสามารถ “เรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพ” โดยมีสิทธิในการพัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ การเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และนันทนาการ เพื่อให้การใช้ชีวิตในช่วงวัยสูงอายุมีความหมายและมีความสุขในแบบที่ตนเองต้องการ

(5) **การมีศักดิ์ศรี (Dignity)** ผู้สูงอายุพึงได้รับการ “เคารพตัวตน พ้นจากการถูกละเมิด” มีสิทธิในการอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและปลอดภัย ปราศจากการถูกทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพียงเพราะเหตุแห่งอายุ

2.2.2 การขจัดอคติทางอายุ

อคติทางอายุ หรือ **วัยาคติ (Ageism)** คือ การตีตราหรือเหมารวม (Stereotype) การมีอคติ (Prejudice) การเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อบุคคลหรือกลุ่มคนโดยใช้อายุเป็นเกณฑ์ ผ่าน 3 มิติ ได้แก่

(1) **ความคิด (Cognitive)** เช่น คิดว่าคนที่แก่แล้วไม่สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้

(2) **ความรู้สึก (Affective)** เช่น รู้สึกรำคาญเมื่อผู้สูงอายุพูดซ้ำ ทำสิ่งต่าง ๆ ซ้ำ

(3) **การกระทำ (Behavioral)** เช่น เลือกที่จะไม่จ้างงานผู้สูงอายุ ละเลยการรับฟังความคิดเห็นจากคนรุ่นก่อนหน้า

โดยอคติทางอายุมักมาจากความเชื่อ มุมมอง การรับรู้ที่ผิด ซึ่งส่งต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง และยังคงพบได้บ่อย เช่น เชื่อว่าผู้สูงอายุทุกคนเหมือนกัน เป็นภาระ และตัดสินใจเองไม่ได้ ซึ่งในความเป็นจริงผู้สูงอายุแต่ละคนเมื่อยังมีอายุมาก ยังมีความหลากหลายสูงขึ้นไปตามประสบการณ์ชีวิตที่แต่ละคนสั่งสมมา ผู้สูงอายุคือทรัพยากรทรงภูมิปัญญาและมีส่วนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก และตราบไต่ที่ผู้สูงอายุยังมีสติสัมปชัญญะครบถ้วน ย่อมมีสิทธิในการกำหนดรูปแบบและความต้องการในการใช้ชีวิตของตนเอง

อคติทางอายุส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ โดยบั่นทอนความภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) สุขภาพจิตแย่ลง และอาจทำให้อายุขัยสั้นลงถึง 7.5 ปี (World Health Organization, 2025) **ต่อสังคม** โดยจะสูญเสียโอกาสในการใช้ศักยภาพจากผู้มีประสบการณ์ และอาจทำให้ช่องว่างระหว่างวัย (Generation gap) มีระยะห่างมากขึ้น **และต่อหน่วยงาน** โดยการบริการกลุ่มเป้าหมายจะเป็นการเน้นการสงเคราะห์ ซึ่งแสดงถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์น้อยกว่าการส่งเสริมสิทธิสวัสดิการที่ผู้สูงอายุพึงได้รับเป็นพื้นฐาน

ผลกระทบเชิงลบดังกล่าวถือเป็นเหตุผลสำคัญที่บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุและทุกคนต้องมุ่งขจัดอคติทางอายุให้หมดไป สามารถทำได้โดยเริ่มต้นจากการสังเกตพฤติกรรมของตนเองอันเป็น **“สัญญาณเตือน” ว่ากำลังมีอคติทางอายุ 5 ข้อ** คือ (1) **Elderspeak** ใช้น้ำเสียงหรือคำพูดที่ทำให้ผู้สูงอายุถูกกลายเป็นเด็กเล็ก (2) **Over-protection** ห้ามผู้สูงอายุทำกิจกรรมมากเกินไปจนปิดกั้นโอกาสแสดงศักยภาพ (3) **Invisible person** พุดคุยกับญาติหรือลูกหลานแทนที่จะถามจากตัวผู้สูงอายุโดยตรง (4) **Assumed disability** คิดไปเองว่าผู้สูงอายุมีความผิดปกติทางร่างกาย ทั้งที่จริงแล้วร่างกายผู้สูงอายุยังปกติ และ (5) **Digital Exclusion** กีดกันไม่ให้ผู้สูงอายุเรียนรู้หรือใช้งานเทคโนโลยีเพราะคิดว่าท่านทำไม่ได้หรือใช้งานไม่เป็น

เมื่อสังเกตสัญญาณเตือนดังกล่าวแล้ว ให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปสู่ **พฤติกรรมเชิงบวก** อันเป็นการขจัดอคติทางอายุเบื้องต้น 4 ประการ ได้แก่

(1) **สบตาและฟัง** ให้เวลากับผู้สูงอายุ และรับฟังอย่างตั้งใจ

(2) **ถามก่อนช่วย** ให้เคารพความเป็นอิสระทางความคิดของผู้สูงอายุ ถามความสมัครใจหรือความต้องการก่อนยื่นมือเข้าไปจัดการสิ่งต่าง ๆ

(3) **เปลี่ยนวิธีใช้ภาษา** หลีกเลี่ยงการใช้คำและภาษาเชิงลบต่อตัวผู้สูงอายุ รวมถึงการกล่าวถึงผู้สูงอายุในเชิงลบ เช่น แก่ หลงลืม เป็นภาระ เปลี่ยนเป็นการใช้คำและภาษาที่ส่งเสริมพลังบวกต่อผู้สูงอายุ รวมถึงการกล่าวถึงผู้สูงอายุในเชิงบวก เช่น ผู้มากประสบการณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน

(4) **มองศักยภาพ** เปลี่ยนจากการมองเห็นเฉพาะสิ่งที่ผู้สูงอายุสูญเสียไปตามวัย แล้วให้มุ่งเน้นที่การให้คุณค่าในศักยภาพที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้หรือต่อยอดได้

2.2.3 กฎหมายที่ต้องรู้และจริยธรรมที่พึงมีของบุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุ

(1) “พีระมิดกฎหมาย” (The Legal Pyramid) บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุพึงมีความรู้ด้านระเบียบข้อบังคับและขั้นตอนปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ โดยสรุปภาพรวมตามลำดับชั้นของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิผู้สูงอายุ เป็น “พีระมิดกฎหมาย” ดังนี้

- **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2560)** โดยเฉพาะมาตรา 71 วรรคสาม ระบุว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

- **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม** เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดสิทธิพื้นฐานของผู้สูงอายุ 13 ด้าน โดยมาตรา 11 ระบุว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

มาตรา 11 (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

มาตรา 11 (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

มาตรา 11 (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพตามความเหมาะสม

มาตรา 11 (4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

มาตรา 11 (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะอื่น

มาตรา 11 (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

มาตรา 11 (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

มาตรา 11 (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

มาตรา 11 (9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว

มาตรา 11 (10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

มาตรา 11 (11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

มาตรา 11 (11/1) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยตามมาตรา 15/3

มาตรา 11 (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

มาตรา 11 (13) การอื่นตามที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติประกาศกำหนด

- **แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ** เป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนงานในระดับนโยบาย โดยฉบับปัจจุบัน เป็นแผนปฏิบัติการระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2580)

• **อนุสัญญาและหลักการสากล** เป็นกรอบอ้างอิงแนวปฏิบัติร่วมกันในระดับโลก ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการยกร่างอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ ภายใต้การกำกับขององค์การสหประชาชาติ (United Nations)

(2) **การคุ้มครองผู้สูงอายุจากการถูกทารุณกรรม** เป็นสิ่งที่บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุ ต้องตระหนักเป็นพิเศษสำหรับการปฏิบัติงาน โดยนิยามของ “การถูกทารุณกรรม” ครอบคลุมทั้งการถูกทำร้ายร่างกาย ทอดทิ้ง กักขัง คุกคามให้อับอาย การแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สิน บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุผู้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ พึงให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุตามสิทธิที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 11 (8) และ (9) และเมื่อเจ้าหน้าที่พบเห็นหรือได้รับแจ้งเหตุทารุณกรรมอันเป็น ความรุนแรงทางอาญา ต้องดำเนินการช่วยเหลือตามกระบวนการทันที หากละเลยหรือเพิกเฉย จะมีความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

(3) **กฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง** บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุพึงต้องรู้กฎหมายใหม่ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของหน่วยงานที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล รวมถึงเพื่อการคุ้มครอง ความปลอดภัยของผู้รับบริการ ยกกระดับหน่วยงานให้คล่องตัวและทันสมัย ได้แก่ **พระราชบัญญัติคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562** หรือ **พ.ร.บ. PDPA** โดยเฉพาะในกรณีการบันทึกภาพผู้สูงอายุหรือผู้รับบริการ เพื่อการจัดทำรายงานหรือเผยแพร่สู่สาธารณะ เจ้าหน้าที่ต้องขอความยินยอมจากบุคคลผู้ถูกบันทึกภาพเสมอ รวมถึงกรณีการเก็บข้อมูลสุขภาพของผู้สูงอายุหรือผู้รับบริการใด ๆ ต้องเป็นความลับและมีความปลอดภัยขั้นสูง และ **พระราชบัญญัติการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2565** โดยเฉพาะในการอำนวยความสะดวก ในการยื่นคำขอรับสิทธิหรือบริการใด ๆ ให้มีช่องทางการดำเนินการผ่านระบบออนไลน์เพื่อลดภาระ ด้านการเดินทางของผู้สูงอายุ

(4) **จริยธรรมเจ้าหน้าที่รัฐกับสิทธิมนุษยชน** บุคลากรกรมกิจการผู้สูงอายุพึงปฏิบัติหน้าที่ บนพื้นฐานจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ได้แก่ **ความโปร่งใส (Transparency)** เจ้าหน้าที่ต้องชี้แจง สิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับให้ผู้สูงอายุทราบอย่างชัดเจน ไม่ปิดบังข้อมูล **การไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination)** เจ้าหน้าที่ต้องให้การบริการด้วยความเท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งอายุ ฐานะ ความสนิทสนม หรือเหตุอื่นใด และ **ความรับผิดชอบ (Accountability)** เจ้าหน้าที่ต้องพร้อมแสดงความรับผิดชอบเมื่อเกิด ความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

(5) 5 ขั้นตอนปฏิบัติเมื่อพบการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 1 การรับเรื่องและประเมินสถานการณ์เบื้องต้น

- การรับแจ้ง : รับเรื่องผ่านสายด่วน 1300 / การลงพื้นที่ / การส่งต่อจากเครือข่าย
- ประเมินความเร่งด่วน : ตรวจสอบร่องรอยการถูกทำร้ายร่างกาย (Physical Abuse) /

สภาวะจิตใจที่วิกฤต

- ตรวจสอบสิทธิ : ผู้สูงอายุเป็นผู้ทรงสิทธิตาม พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ มาตรา 11 หรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 การคุ้มครองความปลอดภัยทันที

- กรณีอันตรายถึงชีวิต : ประสานเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทีมแพทย์ เพื่อนำตัวส่งโรงพยาบาลทันที

- การแยกตัว : หากถูกทำร้ายในครอบครัว ต้องพิจารณานำส่งสถานพักพิงชั่วคราว (Shelter) เพื่อความปลอดภัย

- การรักษาความลับ : ปิดบังข้อมูลผู้แจ้งและผู้ถูกละเมิดตามหลัก PDPA และเพื่อความปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 3 การสืบเสาะและหาข้อเท็จจริง

- ทีมสหวิชาชีพ : ทำงานร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และนิติกร

- การสัมภาษณ์ : ใช้เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ (Active listening) ไม่ตัดสิน (Non-judgmental)

และเคารพศักดิ์ศรี

- รวบรวมหลักฐาน : บันทึกภาพ (ต้องขออนุญาต) พยานแวดล้อม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการระงับการละเมิดสิทธิ

- การช่วยเหลือคุ้มครอง : ตามมาตรา 11 (8) และ (9) แห่ง พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ เพื่อเยียวยาผลกระทบจากการถูกละเมิด

- การบังคับใช้กฎหมาย : หากเป็นการกระทำผิดอาญาร้ายแรง ต้องประสานพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี

- การให้คำปรึกษา : ให้ความรู้แก่ผู้กระทำผิดถึงผลทางกฎหมายและปรับทัศนคติ

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามและเยียวยา

- แผนการดูแลรายบุคคล : ติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ภายใน 1, 3, และ 6 เดือน

- การฟื้นฟู : ส่งเสริมให้กลับไปใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรี (Reintegration)

- การประเมินผล : บันทึกสถิติเพื่อนำไปสู่การวางแผนป้องกันในระดับนโยบายต่อไป

ข้อควรระวังสำหรับเจ้าหน้าที่

- ข้อควรปฏิบัติ (Do) : เชื่อในสิ่งที่ผู้สูงอายุเล่าไว้ก่อน และให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

- ข้อควรหลีกเลี่ยง (Don't) : ไม่รับปากในสิ่งที่ทำไม่ได้ ไม่ตำหนิผู้สูงอายุว่าทำไมถึงยอม

ให้ถูกทำร้าย และไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในที่สาธารณะ

- การดูแลตนเอง (Self-Care) : เจ้าหน้าที่ควรปรึกษาทีมผู้ปฏิบัติงานหรือนักจิตวิทยา เพื่อลดความเครียดจากการรับฟังเรื่องราวความรุนแรง

- ข้อเน้นย้ำ : เจ้าหน้าที่คือปราการด่านสุดท้าย การพบเห็นการละเมิดแล้วเพิกเฉย อาจเท่ากับ การสนับสนุนการละเมิดสิทธิ การทำงานเชิงรุกตามขั้นตอนข้างต้นจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้

2.3 กิจกรรมกลุ่ม สิทธิมนุษยชนกับผู้สูงอายุในสถานการณ์ปัจจุบัน

ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แบ่งกลุ่มตามตามภารกิจหน่วยงานของตนเอง (กอง/สำนัก/กลุ่มเทียบเท่า/ศูนย์) เพื่อให้บุคลากรประยุกต์ใช้ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนมาวิเคราะห์สถานการณ์จริง สามารถระบุและจัดลำดับความเสี่ยงด้านสิทธิมนุษยชน และวางแนวทางป้องกันการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.3.1 การวิเคราะห์สถานการณ์จริง (Situation Analysis) ผู้เข้าร่วมโครงการระบุเหตุการณ์ หรือกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง หรือมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงาน โดยมีตัวอย่าง

ประเด็นที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ **รูปแบบการละเมิดสิทธิ** เช่น การละเมิดความเป็นส่วนตัว การตัดสินใจแทนผู้สูงอายุโดยไม่ถามความสมัครใจ การตีตราหรือเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งอายุ และการออกนโยบายหรือมาตรการที่ไม่เป็นธรรม **การระบุตัวบุคคล** ต้องระบุให้ชัดเจนว่าใครคือ “ผู้กระทำ” หรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง และใครคือ “ผู้ถูกกระทำ” หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.3.2 การประเมินและจัดลำดับความเสี่ยง (Risk Assessment) ผู้เข้าร่วมโครงการต้องนำรายการความเสี่ยงที่รวบรวมได้มาประเมินระดับความรุนแรง โดยใช้เครื่องมือ 5x5 Risk Matrix ซึ่งพิจารณาจาก 2 องค์ประกอบหลักคือ **โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง (Likelihood)** แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับ 1 (เกิดได้ยาก/น้อยกว่า 10%) ไปจนถึงระดับ 5 (โอกาสเกิดสูงมาก/มากกว่า 90% หรือเกิดแทบทุกสัปดาห์) **ผลกระทบ (Impact)** ประเมินว่าหากเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น จะส่งผลเสียต่อสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุรุนแรงในระดับใด แล้วจัดลำดับความเสี่ยงจากผลการประเมินคะแนนความเสี่ยง

2.3.3 การกำหนดแนวทางบรรเทาและเยียวยา (Mitigation & Remediation) จากการระบุประเมิน และจัดลำดับความเสี่ยง แต่ละกลุ่มต้องสามารถกำหนดมาตรการจัดการ 2 รูปแบบ ได้แก่

(1) **แนวทางบรรเทาผลกระทบ (Mitigation Measures)** เน้นมาตรการเชิงป้องกันเพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัว เช่น การปรับปรุงสัญญาจ้างให้เป็นธรรม หรือการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องสิทธิแก่เจ้าหน้าที่และคนในชุมชน

(2) **แนวทางการเยียวยา (Remediation)** ในกรณีที่เกิดการละเมิดขึ้นแล้ว หน่วยงานต้องรับผิดชอบเพื่อคืนสิทธิให้ใกล้เคียงสภาพเดิมที่สุด ซึ่งมีหลายรูปแบบ อาทิ

- การขอโทษและยอมรับผิดอย่างเป็นทางการ
- การคืนสิทธิ์ เช่น การรับกลับเข้าทำงาน หรือการคืนทรัพย์สิน
- การชดเชยค่าเสียหาย ทั้งในรูปของเงินหรือการรักษาพยาบาล/เยียวยาทางจิตใจ
- การรับรองว่าจะไม่เกิดเหตุการณ์ซ้ำ โดยการเปลี่ยนนโยบายหรือระบบงานใหม่

หลังจากระดมสมองเสร็จสิ้น ได้เปิดเวทีแบ่งปันผลการวิเคราะห์ต่อที่ประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน โดยข้อมูลจากการทำกิจกรรมนี้จะถูกรวบรวมเพื่อจัดทำเป็น **แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)** ในการให้บริการผู้สูงอายุบนฐานสิทธิมนุษยชนต่อไป

3. ผลการประเมินความรู้ด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

ผู้เข้าร่วมโครงการได้ทำแบบทดสอบประเมินความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ สรุปผลได้ดังนี้

ระดับคะแนน	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
ก่อนการอบรม (ร้อยละ)	30.67	29.33	18.67	8.00	4.00	1.33	1.33	2.67	2.67	1.33
การเปลี่ยนแปลง	+61.33	-22.66	-17.34	-8.00	-4.00	-1.33	-1.33	-2.67	-2.67	-1.33
หลังการอบรม (ร้อยละ)	92.00	6.67	1.33	-	-	-	-	-	-	-

สรุปการวิเคราะห์ผลการประเมินความรู้ด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ แสดงให้เห็นว่าการจัดโครงการครั้งนี้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีผลการประเมินความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ถึงร้อยละ 61.33 ของจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมด

4. ผลการประเมินความพึงพอใจการจัดโครงการ

การวิเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจต่อโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การยกระดับการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน” สรุปผลคะแนนเฉลี่ย (เต็ม 5 คะแนน) และคิดเป็นร้อยละ ได้ดังนี้

ข้อที่	ประเด็นการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	คิดเป็นร้อยละ
ด้านที่ 1 เนื้อหาและการเรียนรู้		4.49	89.80
1.1	ความเหมาะสมและความทันสมัยของเนื้อหา	4.44	88.80
1.2	เนื้อหาสอดคล้องกับภารกิจของกรมกิจการผู้สูงอายุ	4.51	90.20
1.3	เนื้อหาสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายและไม่ซับซ้อน	4.53	90.60
ด้านที่ 2 วิทยากร		4.54	90.80
2.1	วิทยากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่บรรยาย	4.56	91.20
2.2	วิทยากรมีเทคนิคการถ่ายทอดและการกระตุ้นการมีส่วนร่วม	4.55	91.00
2.3	วิทยากรให้คำตอบหรือคำแนะนำที่นำไปใช้ได้จริง	4.51	90.20
ด้านที่ 3 การบริหารจัดการและสถานที่		4.45	89.00
3.1	ความสะดวกในการลงทะเบียน	4.43	88.60
3.2	ความเหมาะสมของสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก	4.45	89.00
3.3	คุณภาพของสัญญาณภาพและเสียง (Zoom Meeting)	4.41	88.20
3.4	ความเหมาะสมของช่วงเวลาและระยะเวลา	4.51	90.20
ด้านที่ 4 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์		4.29	85.80
4.1	ระดับความรู้ความเข้าใจก่อนการอบรม	4.03	80.60
4.2	ระดับความรู้ความเข้าใจหลังการอบรม	4.37	87.40
4.3	สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานได้	4.35	87.00
4.4	ความมั่นใจว่าความรู้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงาน	4.40	88.00
สรุปผลการประเมินความพึงพอใจในภาพรวม		4.44	88.85

ข้อสังเกต

- **การพัฒนาความรู้** : ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าร่วม มีระดับความรู้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยคะแนนเฉลี่ยการประเมินตนเองด้านความเข้าใจหลังการอบรม (4.37) สูงกว่าก่อนการอบรม (4.03)
- **จุดที่ควรให้ความสำคัญ** : แม้คะแนนจะอยู่ในเกณฑ์สูง แต่ด้านคุณภาพสัญญาณภาพและเสียงผ่านระบบ Zoom (4.41) และ ความสะดวกในการลงทะเบียน (4.43) เป็นหัวข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับหัวข้ออื่น ซึ่งสอดคล้องกับที่มีผู้ให้คะแนนในระดับต่ำ (1-2 คะแนน) ในบางช่วงของการอบรม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผู้เข้าร่วมมีความสนใจต้องการให้อบรมเพิ่มเติมในประเด็น กฎหมายผู้สูงอายุ สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ การให้เกียรติผู้สูงอายุ ในโครงการครั้งต่อไป

ภาพโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การยกระดับการดูแลผู้สูงอายุ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน”
วันอังคารที่ 31 มีนาคม 2569 เวลา 09.00 – 12.00 น.
ณ ห้องประชุมโป๊ยเซียน 705 ทรัพย์สินเจริณสุข ชั้น 7 กรมกิจการผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร
และผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ Zoom Meeting

